

کارکرد طلاب در فرهنگ سازی اقتصادمقاومتی

مریم اکبری ، زهره خدابنده لو*

چکیده

یکی از عناصر و اجزای جامعه که به شکل مستقیم، سگان هدایت جامعه را در دست می‌گیرد، اقتصاد آن کشور است و هرگونه قدم برداشتن برای اصلاح و بهبود آن می‌تواند به منزل گام‌هایی در جهت تعالی دیگر بخش‌های جامعه و رفاه حال عمومی و فعالیت در اعتلای پایه نظام و کشور باشد. اقتصاد و پیشبرد آن از اهداف مهم هر کشوری است و تمام اقشار و نهادها در قبال اقتصاد و پیشبرد اهداف آن وظیفه و نقش در این امر خطیر دارند در مسیر تحقق اقتصاد سالم نقش حکومت خیلی مهم و کارساز بوده است در این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی به این امر مهم می‌پردازد که نقش روحانیت در پیشبرد اهداف اقتصادی چگونه است؟ و با چه کارهایی می‌تواند در امر پیشبرد اقتصاد نقش ایفا کند نتایج که به استناد به منابع کتابخانه‌ای به دست آمد حاکی از آن است که روحانیت و طلاب با انجام کارهایی مانند آگاه‌سازی الگوی مصرف، آشنا سازی با اقتصاد تبلیغاتی، فرهنگ‌سازی اقتصاد مقاومتی و تبلیغ و ترویج؛ رواج سبک و لزوم توجه به آموزه‌های مصرف اسلامی؛ لزوم استحکام ساخت درونی اقتصاد ملی؛ و کاهش وابستگی‌ها و بسترسازی برای استقلال اقتصادی و ملی. می‌توانند به پیشبرد اهداف اقتصادی کمک کرده و در این امر سهیم باشند و در نتیجه روحانیون با برنامه‌ریزی، آگاه‌سازی، تدوین و عمل، فرهنگ‌سازی اقتصاد مقاومتی، تبیین و بررسی سیاست‌های دشمن در حیطه اقتصاد نقش مهمی در راستای پیشبرد اهداف اقتصادی دارند.

کلمات کلیدی: اقتصاد، طلاب، فرهنگ سازی ، اقتصاد مقاومتی.

*. طلبه سطح دو حوزه فاطمه زهرا (س) اسلام آبادغرب.

مقدمه

اقتصاد و مسائل اقتصادی از آغاز زندگی همواره با بشر بوده است و رفتار اقتصادی ریشه در نیاز انسان دارد تحول و پیچیدگی آن با گذشت زمان، افزایش جمعیت، محدودیت منابع و نیز با افزایش و تنوع نیازها در فرایند تحولات جهانی و توسعه تمدن بشری نیز رو به افزایش است اقتصاد نیز یکی از شالوده‌های اساسی اجتماع و یکی از بنیان‌های اساسی شکل‌گیری یک جامعه است؛ اگر اقتصاد جامعه‌ای بر اساس ضوابط سالم و مبتنی بر اصول صحیح و درست پایه‌ریزی شده باشد، این امر موجب آن می‌گردد که توسعه و پیشرفت اقتصادی شکل گیرد اقتصاد از بنیان‌های مهم اجتماع و یکی از شالوده‌های اساسی شکل‌گیری یک جامعه است؛ پایه‌ریزی اقتصاد بر اساس ضوابط سالم و مبتنی بر اصول صحیح و درست موجب شکل‌گیری توسعه و پیشرفت اقتصادی در جامعه می‌شود؛ تأثیر جامعه روحانیت با اطلاع‌رسانی و آگاهی‌رسانی در خصوص طرح‌های اقتصاد مقاومتی می‌تواند به رفع مشکلات اقتصادی کمک زیادی کرده مشارکت طلاب و روحانیون در شکل‌گیری اندیشه اسلامی اقتصاد امتداد دیدگاه اقتصاد عرضه‌شده در قرآن و روایات است و عالمان شیعی رویکرد قرآنی و روایی را گسترش داده که اقتصاد جامعه اسلامی جدا از امور عبادی، سیاسی و اجتماعی آن نیست و تحقق پیشرفت اقتصادی مشروط به پیشرفت همه‌جانبه سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مردم بر اساس ارزش‌های اسلام است و علمای شیعه باید این اندیشه را در آثار خود بسط داده زمینه ارائه مکتب اقتصادی اسلام را فراهم آورند روحانیت و طلاب بر اساس ارزش‌های اسلامی و پایه‌ریزی تعلیم و تربیت اقتصاد اسلامی به سمت کشف و تدوین ساختارهای اقتصادی اسلامی در جامعه حرکت کرده و زمینه تدوین سیاست‌های اقتصاد اسلامی به‌منظور حل مشکلات اقتصادی را فراهم رویکرد و الگوی اقتصاد سالم، بایستی در همه سطوح ترویج و گفتمان سازی شود اهمیت بحث و ضرورت تحقیق در مورد تقویت اقتصاد برای ملت‌ها و حکومت‌ها از این جهت است که تغییر و اصلاح الگوی رفتارهای اجتماعی و اقتصادی و بهره‌بری صحیح و معقول از تمامی ظرفیت‌ها و امکانات برای دستیابی به توسعه اقتصادی و بهبودی وضعیت اجتماعی. اگر این الگوهای رفتاری در جامعه نهادینه‌شده و تبدیل به فرهنگ عمومی شود، بدون تردید، نتایج درخشانی به بار خواهد آوردن اقتصاد توانمند می‌تواند استقلال یک کشور و ملت را تأمین کند و آن را از سلطه دشمنانش در امان نگه دارد؛ و راهکار اقتصادی حکومت اسلامی جهت پیشرفت اقتصادی می‌تواند جامعه را به رشد و شکوفایی هر چه بیشتر نزدیک کند.

درباره اقتصاد کتاب‌ها و مقالات و پایان‌نامه‌های زیادی نوشته شده‌اند اما این جنبه که روحانیت در پیشبرد این امر چه نقشی دارد موضوعی جدید و نو است.

آشنایی با مفاهیم و اصطلاحات

بیان مفاهیم برای آشنایی با موضوع لازم و ضروری است و تعریف لغات کلیدی از اصول پژوهش است در اینجا به بررسی لغات کلیدی بحث می‌پردازیم.

روحانیت

پیشوای دینی، روحانیان اسلام.^۱

در اصطلاح به متخصصان دینی گفته می‌شود که شامل علمای شیعه که اسلام‌شناس هستند می‌شود و درباره علوم دینی به تبلیغ، ترویج معارف مذهب تشیع می‌پردازند.^۲

پیشبرد

شامل پیشوایی، پیشرفت کردن، ترقی، ارتقاء.^۳

اهداف اقتصادی

منظور از اهداف هدف است.^۴

اقتصاد به معنی فعالیت مادی مقرون به صرفه را معنی می‌دهد.^۵

در این پژوهش معنی لغوی موضوع یعنی هدف نقش طلاب در ترقی هدف اقتصادی و توسعه آن است.

۱. دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۱، ص ۱۵۰۸.

۲. صمدی، تاریخچه روحانیت شیعه، ص ۱۹.

۳. دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۱، ص ۶۴۸.

۴. دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۱، ص ۲۷۹.

۵. همان، ج ۱، ص ۲۰۵.

اقدامات روحانیت در پیشبرد اهداف اقتصادی

۱. آگاه‌سازی به الگوی مصرف

یکی از راه‌های توسعه اقتصادی الگوی مصرف صحیح است در همین راستا، اسلام، سختگیری در مخارج مصرفی را نمی‌پسندد و انسان را به استفاده از نعمت‌های پاکیزه، در حد اعتدال فراخوانده است: *بَلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ*^۱ مصرف از بخش‌های مهم اقتصاد و تأثیرگذار است موضوع مصرف و تقاضا بخش مهمی از آموزه‌های اسلامی به این موضوع اختصاص دارد معنای آن درست و صحیح مصرف کردن است.^۲ تفهیم این امر مهم و ترویج عواقب زیانبار فرهنگ مصرف‌گرایی چه در زندگی فردی و شخصی طلبه و چه اینکه آن را به دیگر خانواده‌ها نشان دهند یکی دیگر از اقدامات و کدراهایی است که روحانیون می‌توانند در جهت پیشبرد اهداف اقتصادی انجام دهند. یکی از اهداف اقتصادی ضربه به اقتصاد کشور این است که در جامعه مصرف‌گرایی و ترویج آن به‌صورت یک هنجار گسترش داده‌شده و جامعه به‌شدت مصرف‌زده شده است.^۳ تأکید اقتصاد اسلامی بر قناعت و اعتدال در مصرف‌گرایی است برعکس اقتصاد در اندیشه غرب نیازهای انسان را نامحدود و منابع و امکانات جهان را محدود می‌داند؛ ولی در اسلام منابع و امکانات نامحدود معرفی شده‌اند. «وَأَنْ تَعْدُوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصَوْهَا» اگر بخواهید نعمت‌های خداوند را در شمار بیاورید نمی‌توانید نعمت‌های خداوند را به حد و حصری محدود کنید.^۴ اسلام مسئله اقتصاد را به‌عنوان جزئی از مجموعه قوانین خود که تنها می‌تواند قسمتی از نواحی حیات انسانی را تنظیم کند، مورد توجه قرار داده و حل مشکلات اقتصادی را در اصلاح مبانی عقیدتی و اخلاقی مردم می‌داند. «وَلَوْ سَنَّ أَهْلُ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ وَ اگر مردم ایمان آورده و پرهیزگار بودند، ما ابواب برکات زمین و آسمان را بر آن‌ها گشوده بودیم».^۵

۱. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۶۷، ص ۳۶۱.

۲. عزتی، اصلاح الگوی مصرف، ص ۱۵۳.

۳. اصغری، ص ۲۳.

۴. ابراهیم، آیه ۳۴

۵.

چون اقتصاد اسلامی مبتنی بر وحی است و اقتصاد غرب بر اندیشه‌ی بشری استوار؛ در نتیجه آزمون و خطا دارد.

بنابراین نهاده‌ی شدن الگوی صحیح مصرف در جامعه، یکی از مهم‌ترین راهکارهایی است که در اسلام بدان اشاره شده است و می‌تواند بستر اقتصاد آرمانی را شکل دهد. بدین نحو که میانه‌روی، کم را زیاد می‌کند و اسراف، منابع فراوان را نابود می‌سازد. گسترش الگوی سالم مصرف وظیفه علما و بزرگان است که کمک کرده که افراد در مواجهه با بحران‌ها، مرتب خود را تعدیل کرده و پرهیز از شعارزدگی و حفظ صیانت الگوی مصرف یکی از مهم‌ترین عوامل در مسیر است که وظیفه طلاب و روحانیون و همه مسئولان است که مردم را نسبت به این امر آگاه کنند. آگاه‌سازی مردم مبنی بر اصلاح الگوی مصرف از جمله اقدامات روحانیون و طلاب عزیز در زمینه^۱ پیشبرد اهداف اقتصادی کشور است.

۲. آشنا سازی با اقتصاد مقاومتی

تبلیغ و ترویج و آشنا سازی با اقتصاد مقاومتی دیگر کار و اقدامی است که روحانیون عزیز در رابطه با پیشرفت اهداف اقتصادی می‌توانند انجام دهند

حضور تبلیغی، روشننگری و بصیرت افزایی از دیگر کدورهایی است که روحانیون در پیشبرد اهداف اقتصادی می‌توانند انجام دهند و از آنجاکه شناخت مدنی نسبت به اقتصاد و پیشبرد و تلقی و باور او نسبت به اهداف اقتصادی مهم است این که حس وطن‌دوستی داشته و برای اقتصاد آن فعالیت و تلاش داشته باشد و شخص مشارکت با دیگران داشته باشد و در امور اقتصادی بر اساس اصول اخلاقی و مذهبی مطلوب تلاش کند.^۱

روحانیون می‌توانند این امر را در مسجد و در قالب آموزش‌هایی به مراجعه‌کنندگان به مسجد محله اعم از جوانان، بسیجیان و عموم مردم تبلیغ کنند و این گونه در پیشبرد اهداف اقتصادی که همان پیشرفت اقتصادی و اقتصاد مقاومتی است نقش مهم و تأثیرگذار داشته باشند.

اقتصاد اسلامی به‌عنوان بخشی از نظام ارزشی اسلام و به‌عنوان مدل اقتصادی باید دربرگیرنده شریعت و اخلاق اسلامی بوده و باید در راستای مصلحت و دولت اسلامی عمل باشد.

طلاب و روحانیون می‌توانند به پژوهش‌های علمی و بررسی‌های کاربردی، به‌طور عام و تحقیقات در علوم پایه، به شکل خاص، اهتمام ورزیده و در جنگ اقتصادی روحانیون و طلاب معزز می‌بایست،

۱. سبحانی نژاد به نقل از فتاحی، جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، مبانی و رویکردها، ص ۲۰۱.

است، نه تنها وسایل جنگی و سلاح‌های مدرن هر عصری را دلبر می‌گیرد بلکه تمام نیروها و قدرت‌هایی را که به‌نوعی از انواع در پیروزی بر دشمن اثر دارد شامل می‌شود، اعم از نیروهای مادی و معنوی بنابراین عقیده اگر این دستور بزرگ اسلامی به‌عنوان یک شعار همگانی در همه‌جا تبلیغ شود و مسلمانان از کوچک و بزرگ، عالم و غیرعالم نویسنده و گوینده و ... برای جبران عقب ماندگی‌شان کافی است ولی افسوس که مسلمانان با داشتن یک چنین دستور صریح و روشنی گویا همه‌چیز را به دست فراموشی سپرده‌اند نه از فراهم ساختن نیروهای معنوی و روانی برای مقابله دشمن در میان آن‌ها خبری هست و نه از نیروهای اقتصادی و فرهنگی و سیاسی و نظامی و عجب این است که با این فراموش کاری بزرگ و

نیروی اقتصادی برای رویارویی با دشمن از اهمیت بسزایی برخوردار است، پشت سرافکندن چنین دستور صریح باز خود را مسلمان می‌دانند و گناه عقب‌افتادگی خود را به گردن اسلام می‌افکنند و می‌گویند اگر اسلام آیین پیشرفت و پیروزی است پس چرا مسلمان‌ها عقب‌افتاده‌ایم؟^۱

در اقتصاد دشمن بسیاری از اعمال را به کار می‌برد که اقتصاد را فلج کند اقدامات علیه دشمن، شناخت صحیح آن باعث می‌شود که بهتر بتوان با این امر اقدام و مبارزه کرد طلاب باید با آگاهی دادن و شناخت روحیه دشمن، ابزار دشمن و شیوه‌های دشمن را تبیین و بررسی و توجیه کنند که در جامعه رفتار به‌موقع و کارآمد نشان داده شود در برابر سیاست‌های اقتصادی که به کار می‌برد و این‌گونه زمینه‌سازی ایجاد یک جامعه نوین را فراهم می‌آورد.^۲

نشان دادن و روشنگری سیاست، اهداف، روش، حيله دشمن که می‌خواهد به جامعه اسلامی تسلط پیدا کند در عرصه‌های مختلف باید تسلیم دشمن نگردیده و مهم‌ترین موارد روشنگری دشمن شامل اهداف و انگیزه، عهدشکنی، ظلم و نیت اصلی دشمن است نشان دادن تبلیغات نادرست. آگاهی و بصیرت افزایی در این صورت موفقیت از آن ماست.^۳

برجسته‌سازی دیگر روش پراستفاده در عملیات سیاسی است و القاء این امر که اولویت فکری دشمن چیست و تعیین اولویت تا حدودی تعیین اولویت افکار عمومی جامعه نیز است.^۴

۱. مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۷، ص ۲۲۲.

۲. پیغامی، تحریم‌های اقتصادی ایران مبانی، ابعاد و راهکارها، ص ۱۰.

۳. محمدی، اندیشه سیاسی آیت الله خامنه‌ای، ۹۵/۳/۲۹.

۴. جنیدی، تکنیک‌های عملیاتی روانی و شیوه‌های مقابله، ص ۱۰۷.

دشمن‌شناسی صحیح باعث عدم پیروی از او می‌شود در این حیطه روحانیون و طلاب عزیز باید روشن‌سازی و شفاف‌سازی کرده در منبر و سخنرانی‌ها و با تبلیغات گسترده خود نقش شوم دشمنان را به مردم یادآوری و آن‌ها را نسبت به اهداف بصیرت برسانند. این‌گونه است که مردم از آن‌ها پیروی نکرده از غرب‌الگو گیری نکرده کالای خود را مصرف کرده و اقتصاد کشور روبه‌پیشرفت می‌رود.

نتیجه‌گیری

اسلام شش رکن توسعه اقتصادی را باور دارد: دانش، مدیریت، کار، تنظیم بازار، اتکا به الگوی مصرف صحیح و مناسب و برنامه‌ریزی هدفمند و درست دولت؛ همچنین اسلام اعتقاد دارد که باید تلاش کرد تا درآمد ناخالص ملی افزایش یابد و سطح فنی تولید بالا رود؛ نیز تنظیم برنامه‌هایی برای کاستن از میزان فقر و تعدیل ثروت در جامعه را ترغیب می‌کند. ازجمله آمارها و اقدامات و فعالیت‌های طلاب جهت پیشبرد اقتصادی پی‌ریزی و سامان‌دهی الگوهای متناسب با فرهنگ - ایرانی - اسلامی تولید و مصرف در چارچوب نظام‌مند، متناسب، متعادل، ظرفیت ساز و پیش‌رونده.

تدوین شیوه‌های اصلاح الگوی مصرف و فرهنگ‌سازی دیگر اقدامات و فعالیت طلاب عزیز در پیشبرد اهداف اقتصادی است.

عواقب اسراف، رشوه، ربا را بیان و تبیین کرده و این‌گونه در پیشبرد اهداف اقتصادی مؤثر می‌شود که با رعایت اعتدال و میانه از اسراف کالا جلوگیری می‌شود

با اعمال عملی، رفتاری، گفتاری بیان مصرف صحیح کالا، الگوی مصرف کالای داخلی که باعث فروش کالای داخلی و رونق اقتصادی و شکوفایی و توسعه شده و این‌گونه در پیشبرد اهداف اقتصادی مؤثر و مفید واقع می‌شود.

سیاست دشمن را تبیین کرده در حیطه اقتصاد که زمینه‌سازی شکوفایی را به وجود بیاورد. عامل آموزش در این روزگار، نه فقط از این جهت که ارزشی اخلاقی است، اهمیت دارد، بلکه به آن دلیل نیز مهم است که از ارکان توسعه اقتصادی است لذا آموزش از طریق رسانه، نشریه، امر به معروف و سخنرانی، پوستر و ... ازجمله فعالیت‌های دیگر طلاب است که در جهت پیشبرد اهداف اقتصادی به کار می‌برد که به توسعه اقتصاد کمک کند.

در سخنرانی و منبر و گفتار و رفتار عملی زندگی خود فرهنگ‌سازی در کلیه امور اقتصادی انجام داده و این‌گونه توسعه و پیشرفت اقتصادی را انجام داده. هر چه نظام اقتصادی و اقتصاد مقاومتی هماهنگ‌تر کار کند و کارآمدتر باشد، منابع مالی به نحو بهتری به تولید و فضای حقیقی اقتصاد تخصیص یافته و در نتیجه، اقتصاد با سرعت بیشتری روبه‌جلو حرکت می‌کند

منابع

*قرآن کریم، ترجمه مکارم شیرازی، ناصر، تهران، انتشارات اسلامی، ۱۳۷۴.

۱. اصغری، محمود، اقتصاد مقاومتی و رابطه باارزش‌ها و هنجارهای اقتصادی- اجتماعی، تهران، پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، شماره ۱۰۸، ۱۳۹۵.
۲. برقی، ابوجعفر احمد بن محمد بن خالد، ج ۲، چاپ دوم، قم، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱.
۳. پیغامی، عادل، تحریم‌های اقتصادی ایران مبانی، ابعاد و راهکارها، تهران، دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۴.
۴. تراب زاده جهرمی، محمدصادق، بررسی ابعاد و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران در اندیشه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، سال دهم، شماره ۳۲، ۱۳۹۲.
۵. جنیدی، رضا، فن‌های عملیات روانی و شیوه‌های مقابله، تهران، به نشر، ۱۳۸۹.
۶. جوادی آملی، عبدالله، ادب فنای مقربان، قم، اسراء، ۱۳۸۹.
۷. حسنی، بررسی جایگاه فرهنگ در اقتصاد مقاومتی، فصلنامه پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، سال سوم، شماره ۱۰، ۱۳۹۳.
۸. خاموش درون، فریاد، اقتصاد و توسعه سالم در اسلام، ج ۳۴، اصفهان، نشر دارخوین، ۱۳۹۹...
۹. خانباشی، محمد، رویکرد فرهنگی و اجتماعی به مفهوم اقتصاد مقاومتی، پایگاه اینترنتی وب سایت وزارت تعاون، کار، رفاه اجتماعی، ۱۳۹۴.
۱۰. خویی، ابوالقاسم، منهج الصالحین، قم، نشر مدینه العلم، آیت‌الله خویی، چاپ هجدهم، ۱۴۱۰ ق.
۱۱. سبحانی نژاد، مهدی، جامعه‌شناسی آموزش و پرورش: مبانی، رویکردها، تهران نشر یسپرون، ۱۳۹۰.
۱۲. سنایی فر، اکبر، ارکان و الزامات اقتصاد مقاومتی، اصفهان، ستارگان، ۱۳۹۲.
۱۳. سید نژاد، سید صادق، تولید کار و سرمایه ایرانی از نظر آموزه‌های دینی، قم، صداوسیما، جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۱.
۱۴. صمدی، تاریخچه روحانیت شیعه، قم، مرکز مدیریت حوزه علمیه، ۱۳۹۴.

۱۵. طبرسی، مجمع البیان، بیروت، دارالمعرفه، ۱۴۰۸.
۱۶. عزتی، مرتضی، اصلاح الگوی مصرف، پژوهشکده مطالعات بسیج، ۱۳۸۸.
۱۷. کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، تحقیق علی اکبر غفاری، چاپ سوم، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۸.
۱۸. مالک، محمد رضا، اقتصاد مقاومتی و نقش روحانیت در پیشبرد آن، تهران، ۱۳۹۵.
۱۹. مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، بیروت، داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳.
۲۰. مکارم شیرازی، ناصر، خطوط اصلی اقتصاد اسلام، قم، هدف، بی تا.
۲۱. یوسفی، احمد علی، روش های کشف آموزه های اقتصاد اسلامی، فصلنامه اقتصاد اسلامی، شماره ۲۲، ۱۳۸۵.